

Pussel för ett gott liv 2.0

En arbetsbok som stöd för familjens serviceplanering

Vammaisperheyhdistys Jaatinen | www.jaatinen.info

Kehitysvammaliitto | Kansalaisuusyksikkö
Vaikuttaminen, koulutus, tutkimus | www.kehitysvammaliitto.fi

Vamlas – Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö | vamlas.fi

FDUV | fduv.fi

Hyvän elämän palapeli 2.0 har utvecklats inom ramen för projektet Minua kuullaan
Reviderad upplaga 2020

Illustrering: Karoliina Pertamo

Layout: Panu Koski

Författarna till upplagan 2014:

Miina Weckroth, Erja Santala & Minna Harjajärvi

Författarna till upplagan 2020:

Miina Weckroth, Mira Puronheimo & Sanna Teräväinen

Originalverk: Hyvän elämän palapeli

Översättning: Åsa Öhrman / FDUV

© 2020 Kehitysvammaliitto ry

ISBN 978-952-7099-38-4 (pdf)

Bästa föräldrar!

Arbetsboken **PUSSEL FÖR ETT GOTT LIV** har getts ut i två etapper i samarbete med familjer med barn med funktionsnedsättning. Syftet med arbetsboken har varit att hjälpa till att hitta lösningar på hur man kan planera service och tjänster som stöder barnets och familjens välbefinnande och deras individuella syn på ett gott liv.

Arbetsboken är avsedd att vara till er hjälp då ni förbereder er för att göra upp en serviceplan. Det är viktigt att ni själva förbereder er för det här arbetet, ni är nämligen de bästa experterna i frågor som gäller ert liv och er familj. Endast ni kan veta vad som är viktigt för er och hur ett gott liv ser ut just ur ert perspektiv.

Pussel för ett gott liv samlar ihop hela er familjs uppfattningar om er livssituation och era behov, önskemål, drömmar och mål i livet. Då hela familjen funderar på dessa frågor tillsammans får alla familjemedlemmar sin egen röst hörd. Och samtidigt kan ni också finna nya, överraskande saker att tänka på!

Den första upplagan av arbetsboken utkom år 2014. Enligt responsen på arbetsboken har familjens resurser och känslan av kontroll över livet förstärkts av att familjemedlemmarna gemensamt har fått fundera på olika frågor. Servicens roll i familjens liv har blivit klarare då stödet för ett gott liv har fastställts som mål för hur servicen ska ordnas.

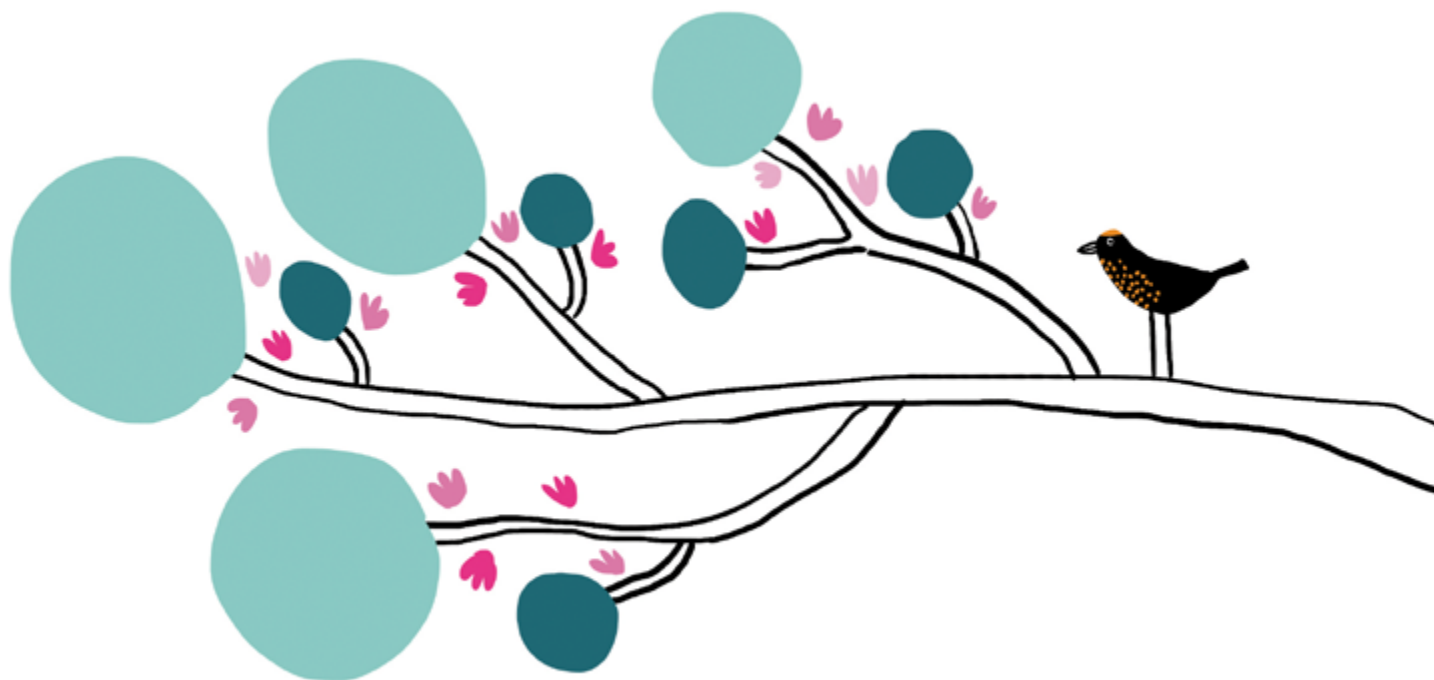
I er hand har ni nu en reviderad arbetsbok, som fått sin form i ett workshoparbete inom ramen för projektet *Minua kuullaan*. I den nya versionen av arbetsboken fäster man särskild uppmärksamhet på att klargöra målen och att ge mer utrymme åt familjerna att göra upp egna planer.

Ett stort tack till alla familjer och övriga samarbetspartner som har deltagit i utvecklingsarbetet av arbetsboken!

Goda stunder med det nya Pusslet!

Miina Weckroth

Vammaisperhe-
yhdistys Jaatinen ry

Innehåll

Bästa föräldrar!	3
Pusslets idé	6
Pusslets fyra delar	7
Tips för hur Pusslet läggs	7
Del 1: Vår familj	8
Vem är vi?.....	8
Viktiga personer.....	9
Viktiga saker.....	9
Del 2: Ett gott liv nu och i framtiden	10
Ett gott liv här och nu.....	10
Ett gott liv i framtiden.....	11
Del 3: Den nuvarande situationen	12
Vårt nuläge.....	12
Del 4: Precisering av målen och uppgörande av en åtgärdsplan	14
Precisering av målen.....	14
Vad kan vi själva göra?.....	14
Vi behöver hjälp och stöd.....	15
Sammanfattning	16
Närmare information om serviceplaneringen	17
Uppgörande av serviceplanen	18
Serviceplanens tidsfrister.....	18
Deltagare.....	18
Hörande av åsikter.....	19
Vad ska antecknas i serviceplanen?.....	20
Anordnande av service.....	21
Granskning av serviceplanen.....	21
Hur framskrider processen?	22
Litteratur och närmare information	25
Elektroniskt material.....	25
Pusslets bitar	26

Pusslets idé

PUSSET SAMLAR IHOP FAMILJENS egna uppfattningar om livssituationen, behoven, önskemålen och målen.

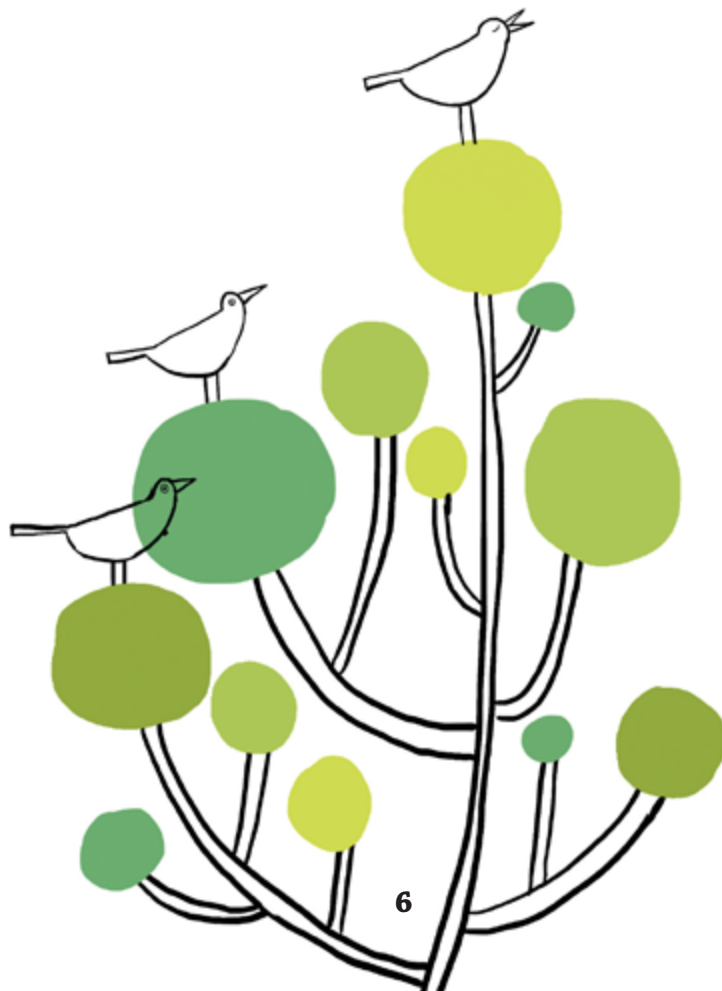
Med hjälp av Pusslet funderar familjen på vem vi är och vad som är viktigt för oss. Hur vill vi att vårt liv ska vara? Vad behövs för att vi ska kunna leva ett gott liv? Genom att fundera på de här frågorna är det möjligt att stärka familjens resurser och att öka känslan av kontroll över livet. Med hjälp av Pusslet kan familjen också förbereda sig för att göra upp en serviceplan.

På varje bit i Pusslet antecknas i tur och ordning barnets och familjens egna uppfattningar. Då man fyller i anteckningar på bitarna i Pusslet kan man låta tankarna flöda helt fritt. Pusslet är nämligen avsett endast för familjens egen användning. När Pusslet slutligen läggs ihop kan familjens liv och mål gestaltas som en helhet.

För familjens serviceplan görs en sammanfattning av Pusslet där familjen samlar ihop det som upplevs viktigt med tanke på serviceplaneringen.

Serviceplanen görs upp i samarbete med familjen och en servicehandledare eller socialarbetare. Med hjälp av sammanfattningen ger familjen sina synpunkter på och mål med serviceplaneringen och utgående från dem är det möjligt att planera servicen så att den stöder ett gott liv för hela familjen. I planeringsarbetet bidrar servicehandledaren eller socialarbetaren med sitt eget kunnande och sin yrkesskicklighet samt sin kännedom om olika alternativ.

Som ett resultat av samarbetet skapas en skraddarsydd serviceplan som svarar på familjens individuella mål och behov.

Pusslets fyra delar

DEL 1: Vår familj

I den här delen presenterar ni familjen och era styrkor. Fundera också på vad som är viktigt för er.

DEL 2: Ett gott liv nu och i framtiden

De tankar och mål ni lyfter fram i den här delen fungerar som grund för serviceplaneringen. Servicen och tjänsterna planeras på ett sådant sätt att de stöder ett gott liv så som ni vill att det ser ut just för er.

DEL 3: Den nuvarande situationen

I den här delen funderar ni på hurdant livet är just nu för familjen. Vad fungerar bra och vad önskar familjen ändra på?

DEL 4: Precisering av målen och uppgörande av en åtgärdsplan

I den här delen sammanfattar ni er uppfattning om hur ni ska ta er från den nuvarande situationen i riktning mot ett gott liv.

Tips för hur Pusslet läggs

- Lägg pusselbitarna en bit i sänder.
- Anteckna varje familjemedlems egen åsikt och hela familjens gemensamma tankar.
- Om det inte finns plats för alla anteckningar, fortsätt göra anteckningar på ett annat papper.
- Välj ett sådant arbetssätt som upplevs naturligt för er familj.
- Det viktigaste är att ni behandlar alla de olika frågorna och att ni antecknar de tankar frågorna väcker.
- Dröm och fantisera!

Del 1: Vår familj

I DEN HÄR DELEN PRESENTERAR ni familjen och era styrkor. Fundera också på vad som är viktigt för er.

Vem är vi?

- Vem hör till er familj?
- Vilka styrkor har varje familjemedlem?
- Vilka styrkor har ni som familj?

Var och en av oss har egenskaper och förmågor som vi kan vara stolta över.

Viktiga personer

- Vilka är viktiga personer för er familj?
- Viktiga personer kan vara till exempel släktingar, vänner, bekanta, grannar eller andra närstående personer. Exempelvis de som hjälper till i vardagen eller på annat sätt ger er sitt stöd.

Viktiga saker

- Vad gör er lyckliga eller glada?
- Vad är viktigt för varje enskild familjemedlem?
- Vad är viktigt för hela familjen?
- Finns det sådana viktiga saker som flera familjemedlemmar har gemensamt, till exempel en gemensam hobby?

Del 2: Ett gott liv nu och i framtiden

I DEN HÄR DELEN FUNDERAR ni på hur ett bra liv skulle se ut för er nu och i framtiden. De tankar ni lyfter fram här fungerar som mål för serviceplaneringen. Servicen och tjänsterna planeras så att de stöder ett gott liv så som ni vill att det ser ut just för er.

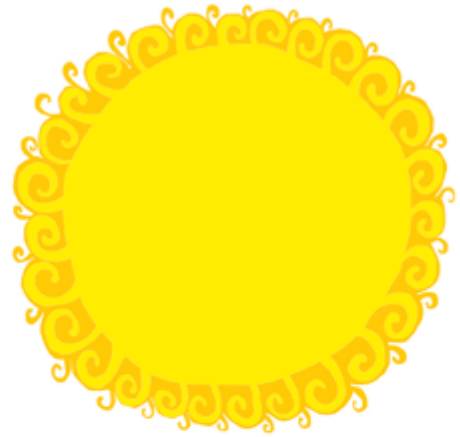
Ett gott liv här och nu

- Hurdant är familjens liv då allt är bra och ni kan säga att ert liv är gott? Hur ser er vardag ut och vad finns i er vardag?
- Utnyttja de tidigare bitarna i Pusslet. Hur syns sådant som är viktigt för er familj i en bra vardag och i ett gott liv?
- Om ni har svårt att komma igång, kan ni försöka svara på följande hjälpfrågor:
 - » Då ni vaknar i morgon känns allt bra och er familj lever ett gott liv. Beskriv hurdant liv ni har i morgon.
 - » Tänk på en alldeles vanlig vardag. Hur går dagen då den går bra?
- Dröm och fantisera!

Ett gott liv i framtiden

- Hurdant är livet för er familj exempelvis nästa år eller om två år, då allt är bra och livet är gott?
- Vad önskar ni för er familj och för varje familjemedlem i framtiden?
- Kommer det att ske några förändringar i ert liv? Till exempel att barnet börjar på dagis eller i skolan eller börjar studera? Att familjen eller någon familjemedlem flyttar till ett nytt hem?
- Om ni har svårt att komma igång, kan ni försöka svara på följande hjälpfrågor:
 - » Då ni vaknar en morgon nästa år eller om två år är allt bra och ni lever ett gott liv. Hur ser livet ut för er då?
 - » Ni vaknar en morgon nästa år eller om två år och förändringen som skedde i ert liv (exempelvis att barnet började skolan) gick riktigt bra. Hur ser er vardag ut nu?

Del 3: Den nuvarande situationen

I DEN HÄR DELEN FUNDERAR ni på hur ert liv ser ut just nu för familjen. Målet är att skapa en helhetsbild av vad som redan nu är bra i ert liv och vad ni önskar ändra på.

Vårt nuläge

- Fundera på hur hela familjen och varje familjemedlem mår.
- Hur går det för er, tillsammans och enskilt?
- Vad är bra redan nu? Vad, vilka faktorer eller personer stöder redan nu ett gott liv för er familj?
 - » Ni kan markera sådant som fungerar bra med ett plustecken (+).
- Vad fungerar inte bra? Vad borde ordnas på ett annat sätt?
 - » Ni kan markera sådant som ni vill ändra på med ett minustecken (-).

Del 4: Precisering av målen och uppgörande av en åtgärdsplan

PUSSELS SEX BITAR är nu färdiga och det är dags att börja utarbeta en åtgärdsplan. Först preciserar och konkretiserar ni målen och sedan funderar ni på hur det är möjligt att uppnå dem. Vad kan ni som familj själv göra för att främja det ni vill uppnå? Och vad behöver ni hjälp med av andra?

Som hjälp kan ni använda er av de bitar i Pusslet ni redan har antecknat på. Om ni vill kan ni lösgöra bitarna och samla ihop dem på ett bord. Det här kan vara till hjälp när ni ska gestalta helheten.

Precisering av målen

De drömmar ni har antecknat i delen Ett gott liv nu och i framtiden ger en riktning åt och krafter inför den önskade förändringen. Med tanke på åtgärdsplanen har ni nytta av att precisera och konkretisera målen. Det kan också vara skäl att dela in målen i mindre delmål.

- Vilka mål är de viktigaste just nu?
- Hurdana delmål kunde fungera?

- Vad är det som konkret visar att ni lever ett gott liv?
- Om det är svårt att komma igång, kan ni försöka svara på följande hjälpfråga:
 - » Vad är det som konkret kunde få era närstående att märka att ni lever ett gott liv?

Ibland kan det visa sig vara svårt att uppnå ett mål eller att målet är oändamålsenligt. Då är det viktigt att komma ihåg att det både är möjligt och nyttigt att granska målen på nytt under processens gång.

Vad kan vi själva göra?

- Vad kan ni som familj själva göra för att främja att ni kan uppnå era mål?
- Vad kan varje enskild familjemedlem göra?
- Vad kunde vara det allra första som ni gör?
- Vad har ni redan gjort för att främja att ni kan uppnå era mål, utan att ni kanske märkt det själva?

Vi behöver hjälp och stöd

- Vad behöver er familj hjälp med av andra?
- Vem eller vilka kunde hjälpa er familj?
- Vad kan ni få hjälp med av era närstående, vänner, bekanta eller andra personer som är viktiga för er?
- För vad behöver ni tjänster och stödinsatser?

Också små saker och gärningar kan ha stor betydelse.

Sammanfattning

PUSSLET ÄR FÄRDIGT när er familj är nöjd med alla bitar i det. Det är dags att göra en sammanfattning.

Det är viktigt att göra en sammanfattning eftersom

- frågorna är lättare att behandla om de formuleras kort, koncist och sakligt,
- familjen har rätt till sitt eget privatliv och alla familjens angelägenheter behöver inte delas med myndigheterna.

I sammanfattningen ska ni ha med de frågor som ni upplever som viktiga med tanke på serviceplaneringen och som ni vill fundera på tillsammans med servicehandledaren eller socialarbetaren.

Närmare information om serviceplaneringen

MED HJÄLP AV PUSSLET KAN FAMILJEN förbereda sig för att göra upp en serviceplan. Pusslet samlar ihop barnets och familjens uppfattningar om livssituationen, behoven, önskemålen och målen i livet. Det här utgör en grund från vilken servicen och tjänsterna planeras för att stödja ett gott liv för hela familjen.

Olika tjänster och stödinsatser är ofta viktiga för att vardagen ska fungera för ett barn med funktionsnedsättning och för barnets familj. Målet med tjänsterna och stödinsatserna är att främja välbefinnande, jämlikhet och rättigheter för barnet med funktionsnedsättning och barnets familj.

Om tjänsterna och samarbetspartnerna är många kan familjen uppleva vardagen som stökig. Att ordna med allt det praktiska kan töra mycket på familjens krafter att orka i vardagen. Därför är det viktigt att göra upp en klar serviceplan. Målet är en situation där tjänsterna och stödinsatserna är så väl ordnade att familjen kan inrikta sig på att leva ett fullvärdigt liv och att den tid som går till att ordna tjänsterna blir så liten som möjligt.

Nedan följer närmare information om hur service eller tjänsterna planeras och hur serviceplanen görs upp.

Uppgörande av serviceplanen

SERVICEPLANEN är ett lagstadgat dokument som görs upp för alla klienter inom funktionshindersservicen. Familjen kan också själv be om att en serviceplan görs upp. Men familjen har också rätt att motsätta sig att en serviceplan görs upp.

Serviceplanens tidsfrister

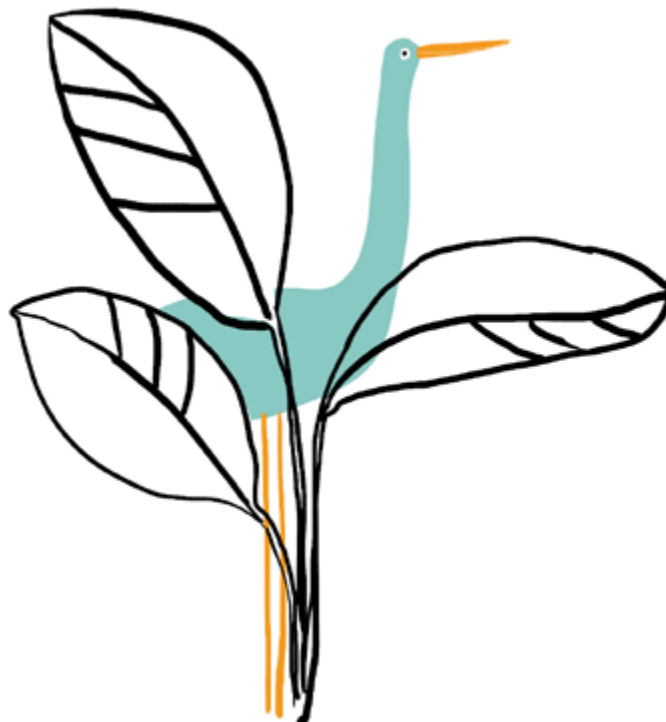
- Bedömningen av behovet av tjänster och stödinsatser ska påbörjas senast den sjunde vardagen efter det familjen har kontaktat en socialarbetare. Ansvaret för att göra upp en serviceplan för ett barn med funktionsnedsättning har barnets hemkommun. I allmänhet är det således en socialarbetare som oftast sammankallar till ett möte för planering av service för barnet.
- Efter det att serviceplanen har gjorts upp ansöker familjen om de tjänster och stödinsatser som man kommit överens om i planen. Socialarbetaren ska fatta beslut i ärendet utan ogrundat dröjsmål och senast tre månader efter det att ansökan om tjänsterna gjorts, förutsatt att det inte av någon särskild orsak behövs ytterligare tid för utredning av ärendet.

Deltagare

- Serviceplanen görs upp som ett samarbete mellan barnet, barnets familj och socialarbetaren. Vid planeringen lyfter barnet och dess familj fram sina egna erfarenheter och sakkunskapen om sitt eget liv. Socialarbetaren ger sitt eget kunnande om serviceplanering och sin kännedom om olika alternativ av tjänster och stödinsatser.
- Vid serviceplaneringen kan vid behov också andra viktiga personer delta, exempelvis barnets terapeut och lärare. Familjen har rätt att besluta om vem som kallas till planeringsmötet.

Hörande av åsikter

- Det är viktigt att höra varje familjemedlems åsikt.
- Det är särskilt viktigt att höra barnets egna åsikter. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har barnet rätt att uttrycka sin åsikt, med hänsyn till sin ålder och mognad, i behandlingen av och beslut i ärenden som gäller honom eller henne.
- För att barnet ska kunna delta och framföra sina åsikter, är det bra att på förhand meddela socialarbetaren om eventuella behov av tolkning eller av alternativa och kompletterande kommunikationsmetoder som stöd för samtalet.
- Föräldrarna ska ha möjlighet att diskutera med socialarbetaren också utan att barnet är närvarande, vilket gör det lättare för dem att berätta om exempelvis sina egna krafter att orka i vardagen.
- Alla familjemedlemmars åsikter och uppfattningar antecknas i serviceplanen. För barnets del ska man redovisa för på vilket sätt barnets åsikter har utretts.
- Då serviceplanen görs upp ska man också beakta exempelvis utlåtanden av läkare eller annan motsvarande expert.

Vad ska antecknas i serviceplanen?

En bra serviceplan fungerar som en praktisk åtgärdsplan och som ett redskap för samarbete genom att den sammanfattar målen, åtgärderna och de ansvariga sektorerna till en klar helhet. Samarbetet mellan familjen och de olika sektorerna fungerar flexibelt och vardagen löper smidigt för familjen.

I serviceplanen antecknas:

- De mål man strävar efter att uppnå genom att ordna tjänsterna.
 - Färdigheter och resurser som uppstått via familjens erfarenheter.
 - Familjens anhöriga eller närstående och stödnätverk.
 - Bakgrundsfakta om barnets och familjens individuella situation till den del den inverkar på servicens innehåll och omfattning och på hur den ordnas.
 - Uppgifter om eventuella andra planer som gäller barnet eller familjen, exempelvis barnets rehabiliterings- och individuella läroplan.
- Behov av hjälp och stöd, också i det fall man inte kan svara mot behoven just vid det tillfället. På så sätt kan man påvisa för kommunen behovet av att utveckla tjänsterna så att de bättre kan svara mot familjers behov och kan beaktas i budgeten.
 - Alla tjänster och åtgärder med vilka man strävar efter att tillgodose barnets och familjens behov av stöd.
 - Kontaktpersoner och ansvariga sektorer som för ärendena vidare.
 - Uppföljning av hur väl tjänsterna och stödinsatserna fungerar och tidpunkten för uppdatering av serviceplanen.
 - Underskrifter av familjen och socialarbetaren.
 - Tillstånd av barnet och barnets familj att en kopia av serviceplanen eller någon del av den kan vidarebefordras till någon person som är viktig med tanke på planen, exempelvis en psykolog.

Anordnande av service

- När serviceplanen görs upp har familjen rätt att få information om kommunens tjänster och stödinsatser och om hur man ansöker om dem.
- Serviceplanen är ännu inte ett beslut om de tjänster och stödinsatser som antecknats i den, utan man ansöker om dem separat. Serviceplanen är ändå bindande för kommunen. Kommunen måste bevilja de tjänster och stödinsatser som antecknats i serviceplanen, om det inte finns motiverad anledning att förfara på annat sätt.
- I ansökan om tjänster och stödinsatser är det bra att hänvisa till utlåtanden av exempelvis läkare, psykolog, terapeut, lärare eller annan motsvarande sakkunnig och bifoga utlåtandena till ansökan.

Granskning av serviceplanen

- Serviceplanen ska ses över regelbundet. En önskan om granskning av serviceplanen ska lämnas in till den egna socialarbetaren om det sker förändringar i familjens liv eller servicebehov, till exempel om barnet börjar i förskola eller skola. Socialarbetaren ser till att planen regelbundet ses över på en överenskommen tidpunkt eller med minst 2–3 års mellanrum.
- I samband med granskningen av serviceplanen kan familjen tillsammans med socialarbetaren bedöma hur väl tjänsterna och stödinsatserna i den tidigare serviceplanen motsvarade barnets och familjens behov.

2. Barnet och familjen gör upp en serviceplan tillsammans med socialarbetaren. Familjen kan om den vill kalla in också andra viktiga personer som har något att tillföra när serviceplanen görs upp. Exempelvis mor- eller farföräldrar, barnets lärare eller fysioterapeut.

Hur framskrider processen?

1. Barnet och familjen samlar med hjälp av arbetsboken Pussel för ett gott liv ihop sina egna uppfattningar om familjens livssituation, om ett gott liv och om den hjälp och det stöd de behöver.

3. **Familjen ansöker om tjänster och stödinsatser enligt serviceplanen och socialarbetaren fattar beslut om dem.**

5. **Serviceplanen uppdateras vid en överenskommen tidpunkt eller så kontakter familjen socialarbetaren om familjens situation förändras.**

4. **Barnet och familjen lever sitt individuella liv som stöds av tjänsterna.**

Litteratur och närmare information

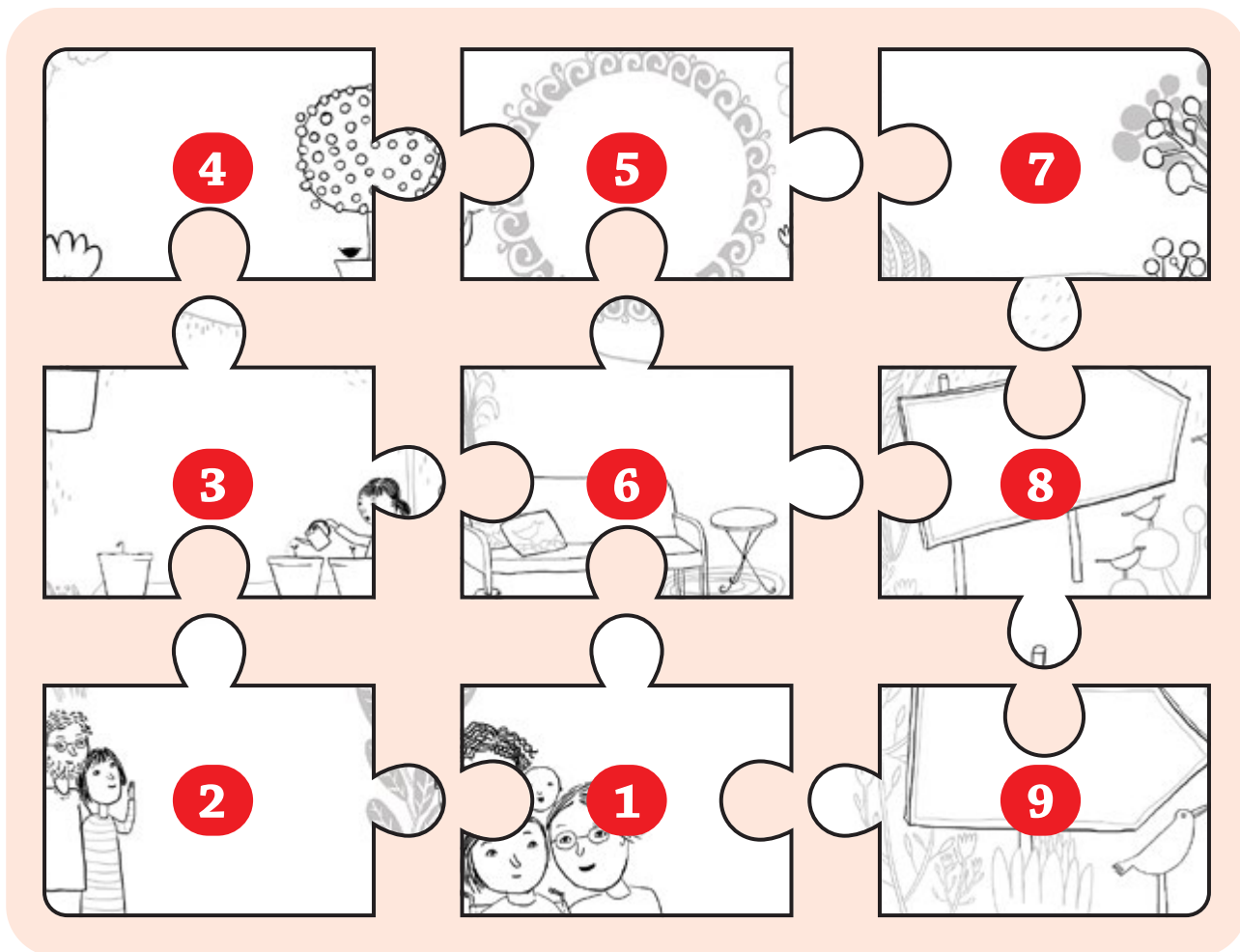
- **Ahola, T. & Furman, B.** (2010). Onnistuminen on joukkuelaji: Reteaming valmentajan käsikirja. Lyhytterapiainstituutti.
- **Ahola, T. & Furman, B.** (2010). Reteaming työkirja. Lyhytterapiainstituutti.
- **Anttila, U.** (2020). Erityislapsen vanhempana – Voimavaroja hyvään elämään. Kirjapaja. (utkommit 8/2020)
- **De Jong, P. & Berg, K. I.** (2012). Ratkaisukeskeisen terapian oppikirja. Lyhytterapiainstituutti.
- **Katajainen, A., Lipponen, K. & Litovaara, A.** (2003). Voimavarat käyttöön. Duodecim.
- **Lipponen, K.** (2020). Resilienssi arjessa. Duodecim.
- **Mattila, A. S. & Aarninsalo, P.** (2009). Onnen taidot. Duodecim.
- **Pietikäinen, Arto** (2017). Joustava mieli tukena elämänkriiseissä. Duodecim.
- **Seligman, M. E. P.** (2002). Authentic Happiness. Nicholas Brealey.

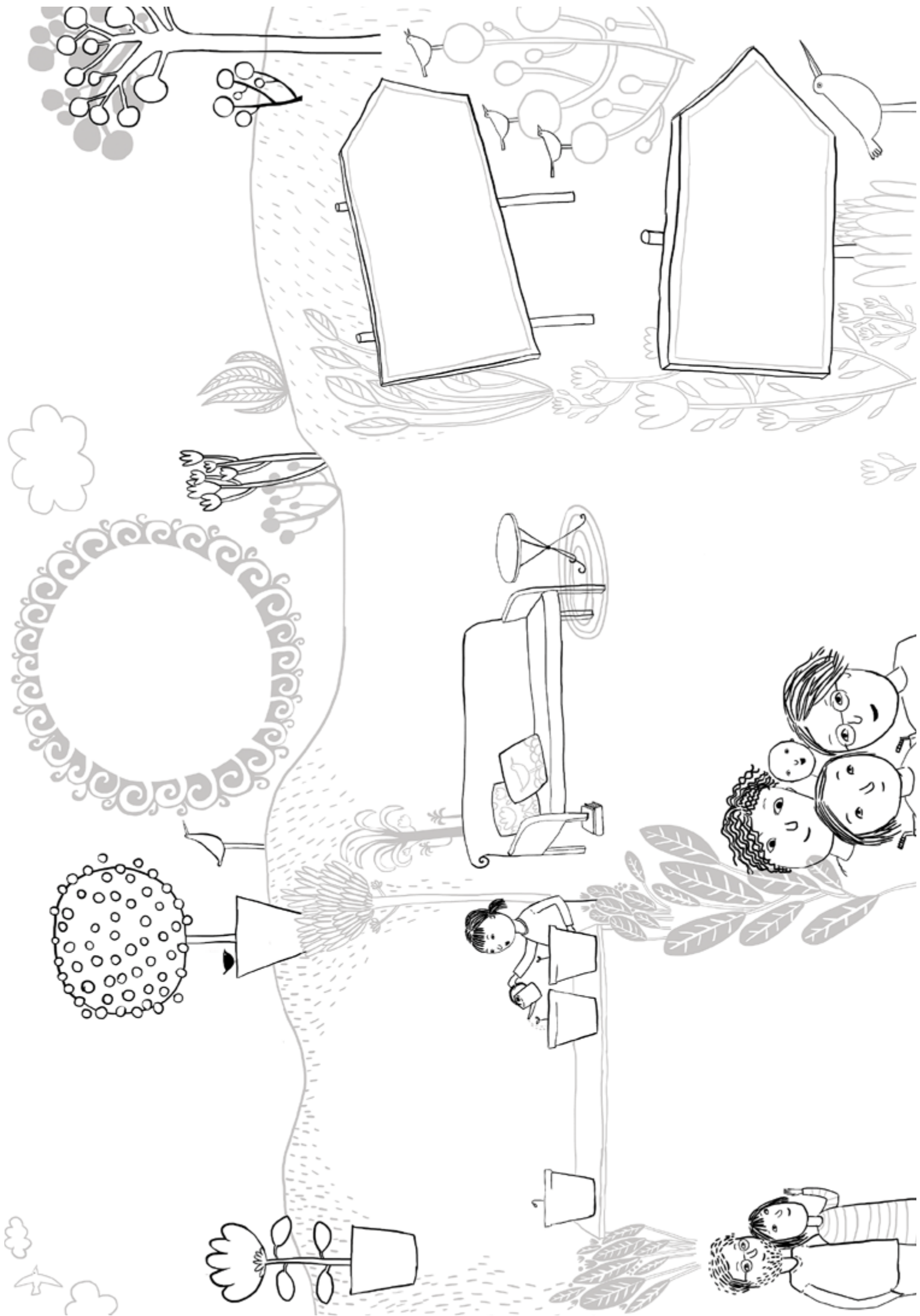
Elektroniskt material

- Aktuell lagstiftning. Finlex-databasen, www.finlex.fi/sv
- Authentic Happiness, www.authentichappiness.org
- In Control, www.in-control.org.uk
- Handbok om funktionshinderservice, Institutet för hälsa och välfärd, www.thl.fi/sv/web/handbok-om-funktionshinderservice
- FDUV:s webbsida, www.fduv.fi
- Webbsajten Mer än ord, infobank för familjer med barn med funktionsnedsättning i Svenskfinland, meranord.fi
- Jaatistietopankki, databank för ärenden för barn med funktionsnedsättning (på finska), www.jaatinen.info/jaatistietopankki
- Palvelusuunnitelma, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/palveluiden-jarjestaminen/palvelusuunnitelma (på finska)
- Vernerinet. Kehitysvammaliiton ylläpitämä valtakunnallinen kehitysvamma-alan verkkopalvelu, verneri.net (på finska)

Pusslets bitar

- 1.** Vem är vi?
- 2.** Viktiga personer
- 3.** Viktiga saker
- 4.** Ett gott liv här och nu
- 5.** Ett gott liv i framtiden
- 6.** Den nuvarande situationen
- 7.** Precisering av målen
- 8.** Vad kan vi själva göra?
- 9.** Vi behöver hjälp och stöd

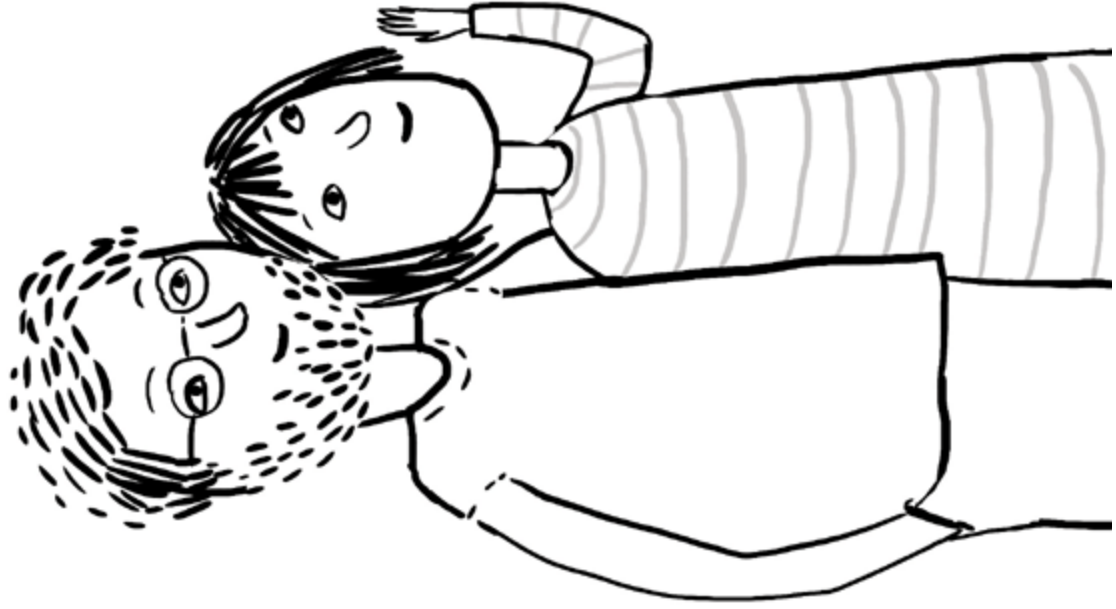

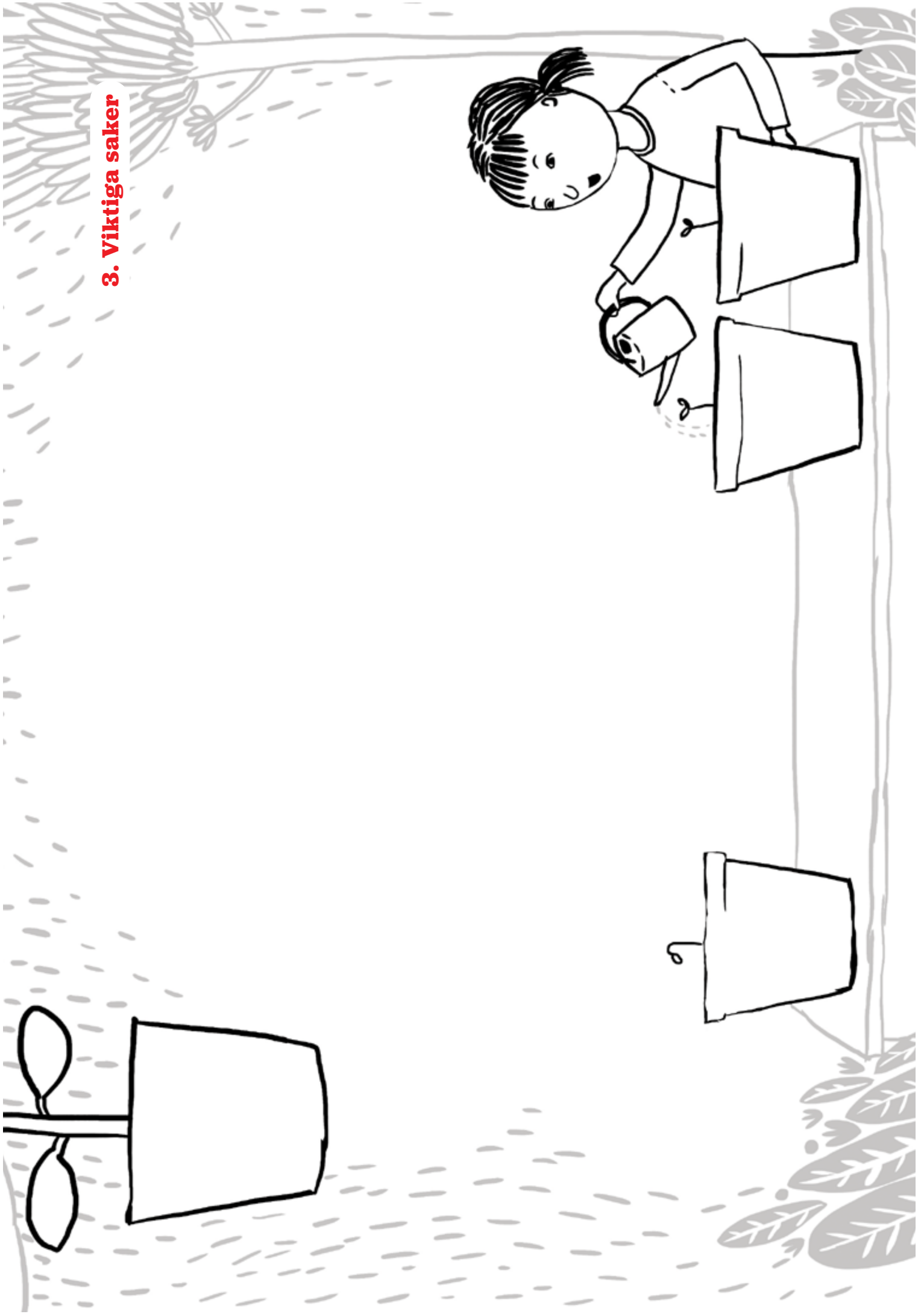
1. Vem är vi?

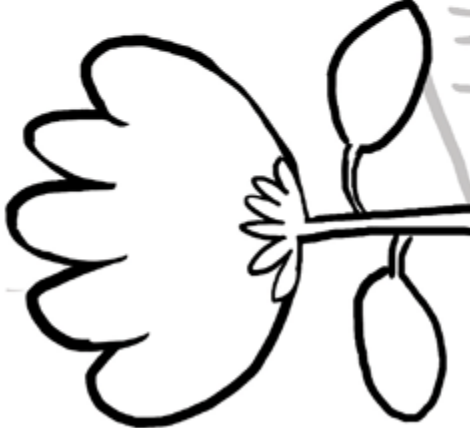
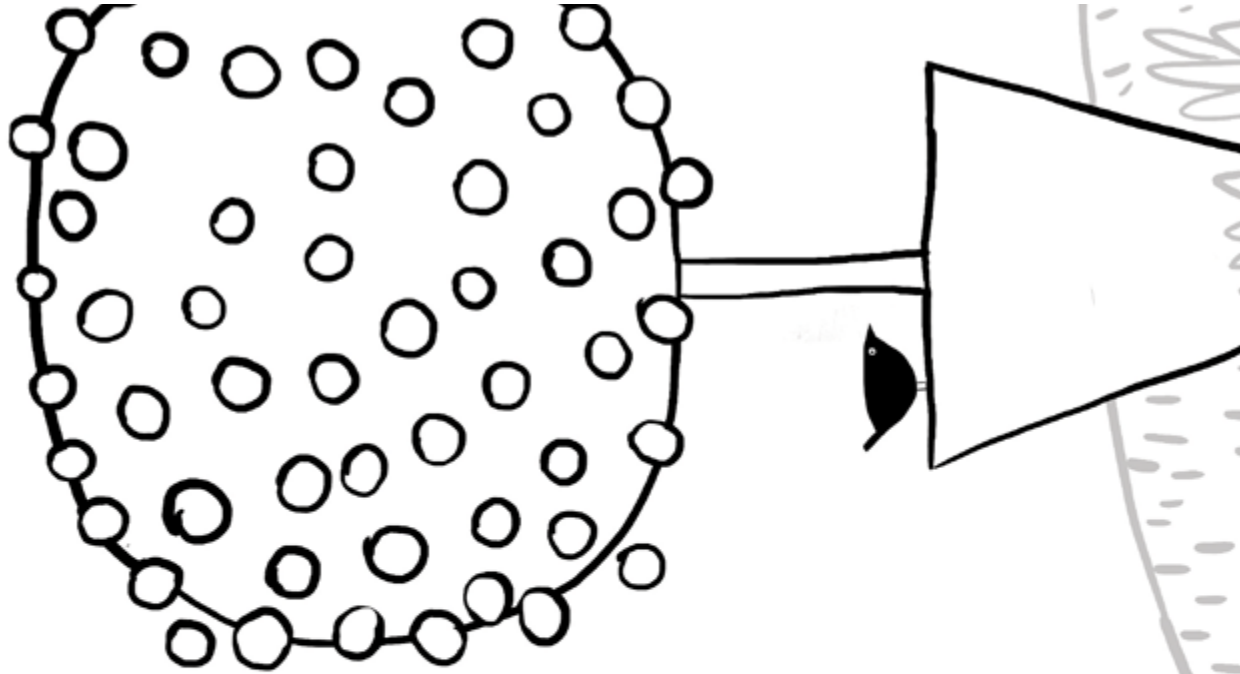
2. Viktiga personer

3. Viktiga saker

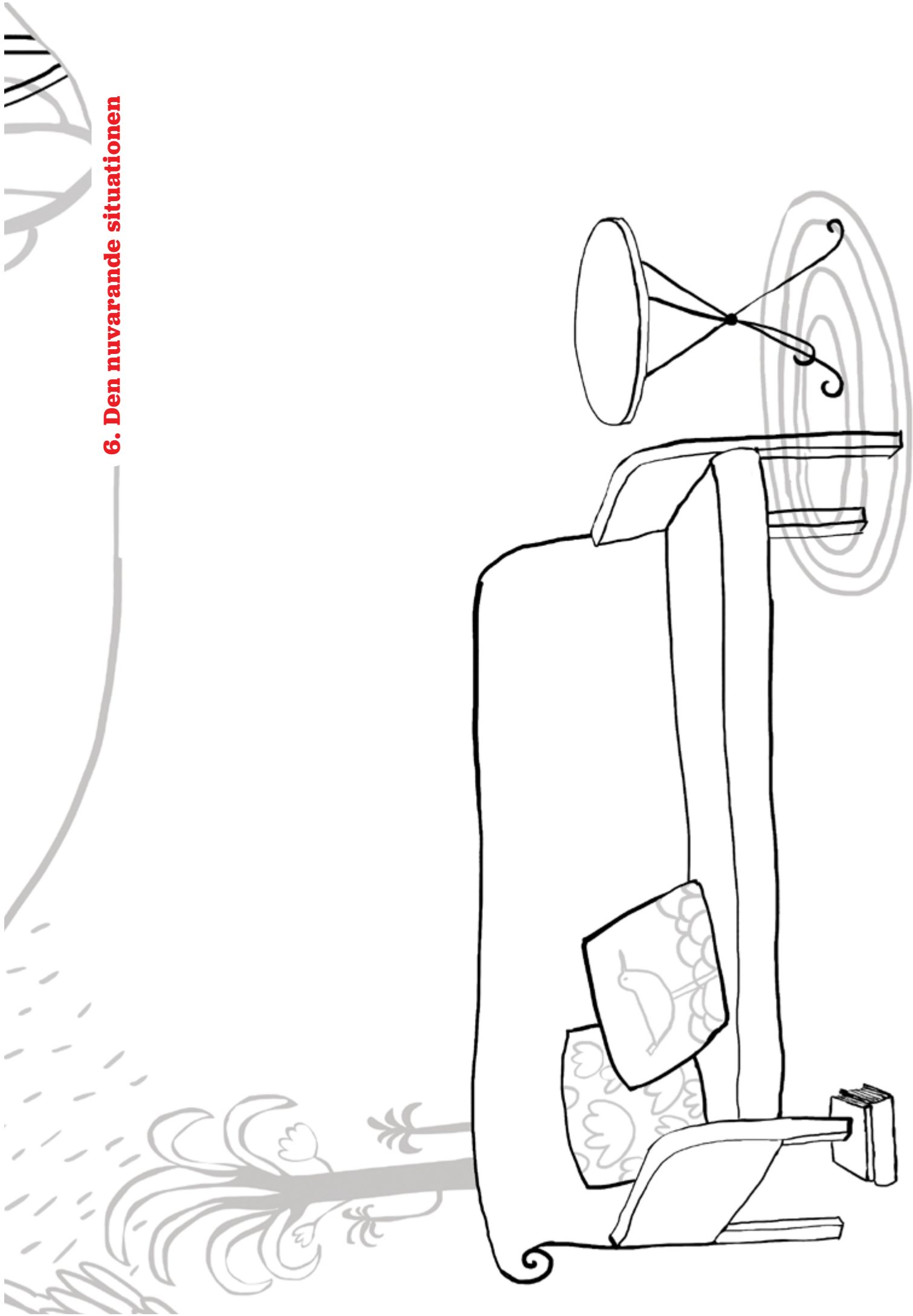
4. Ett gott liv här och nu

5. Ett gott liv i framtiden

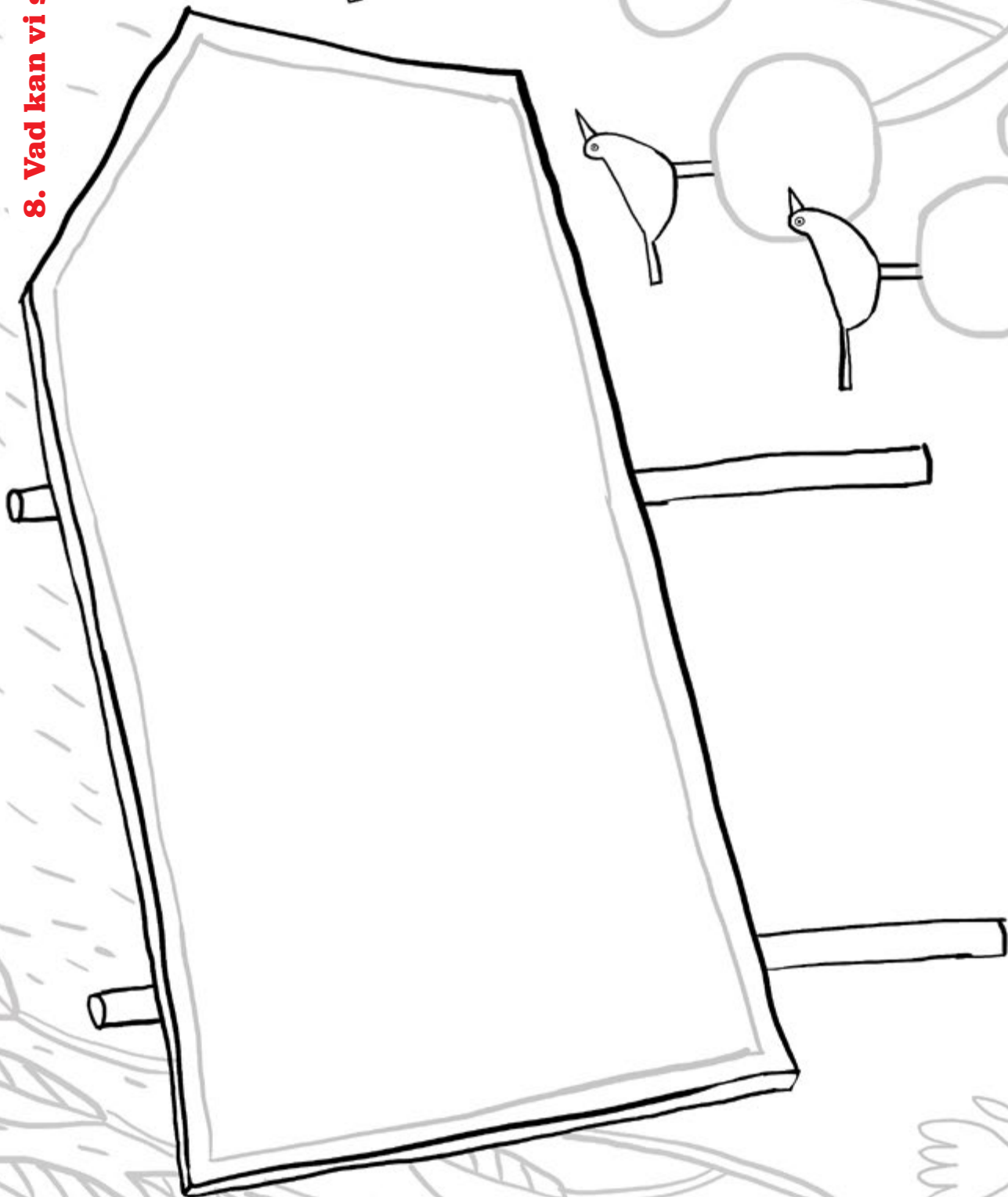
6. Den nuvarande situationen

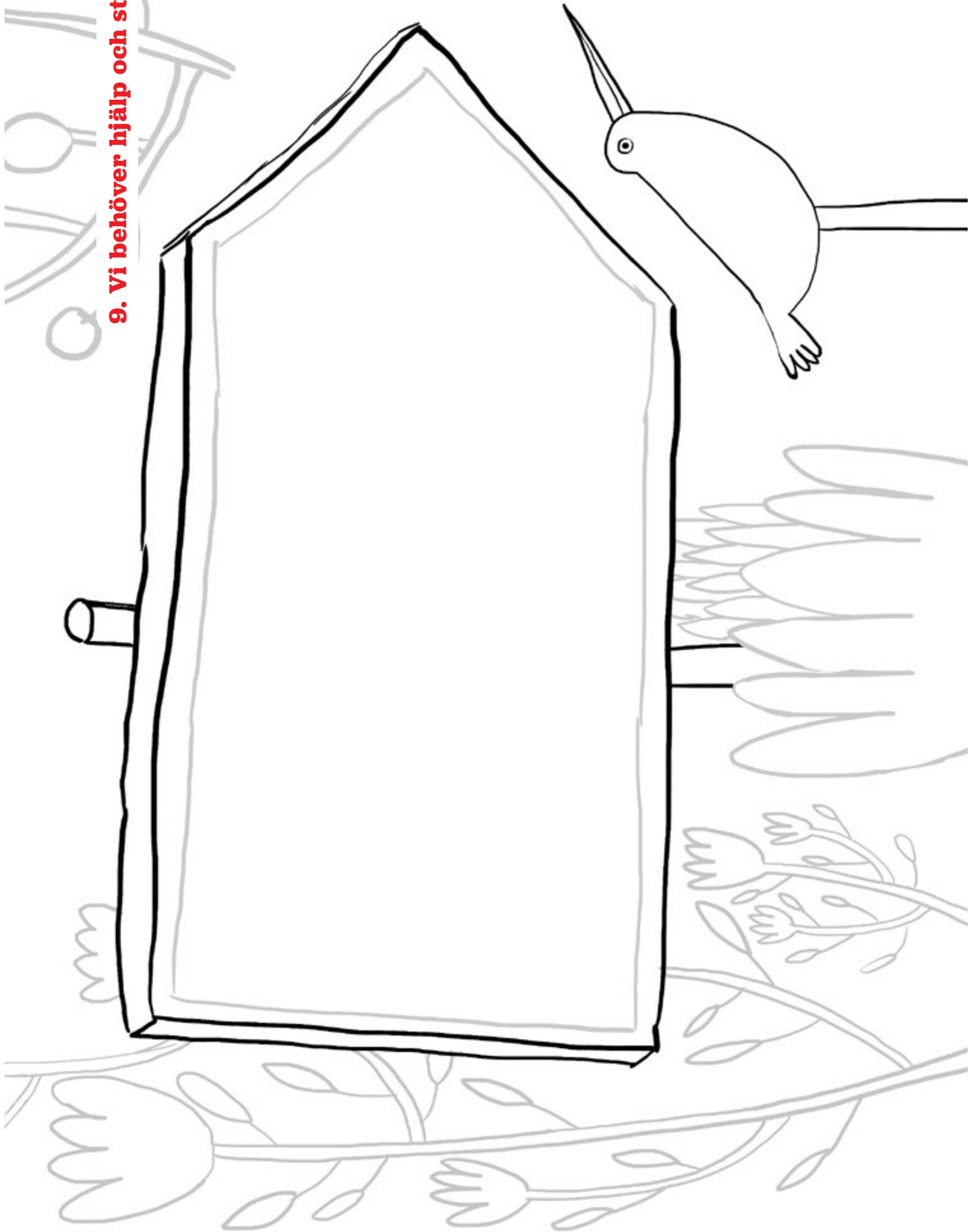
7. Precisering av målen

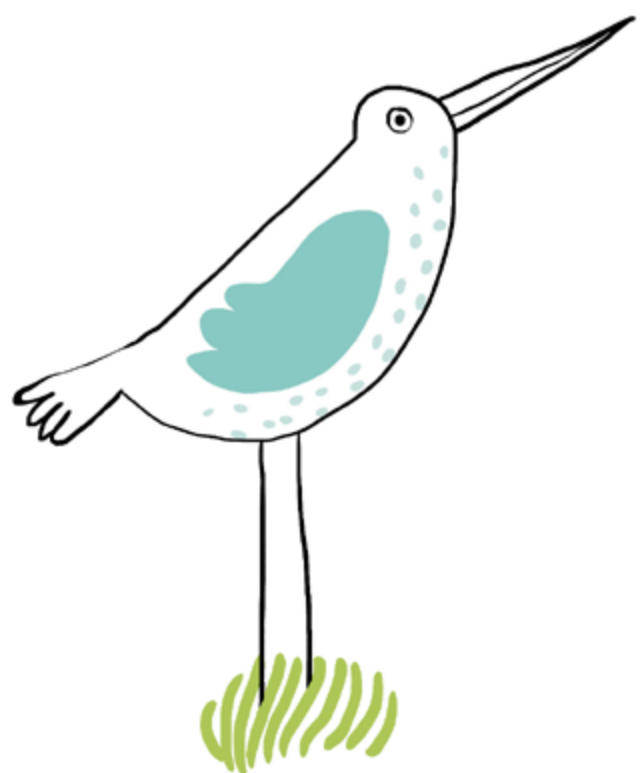

8. Vad kan vi själva göra?

9. Vi behöver hjälp och stöd

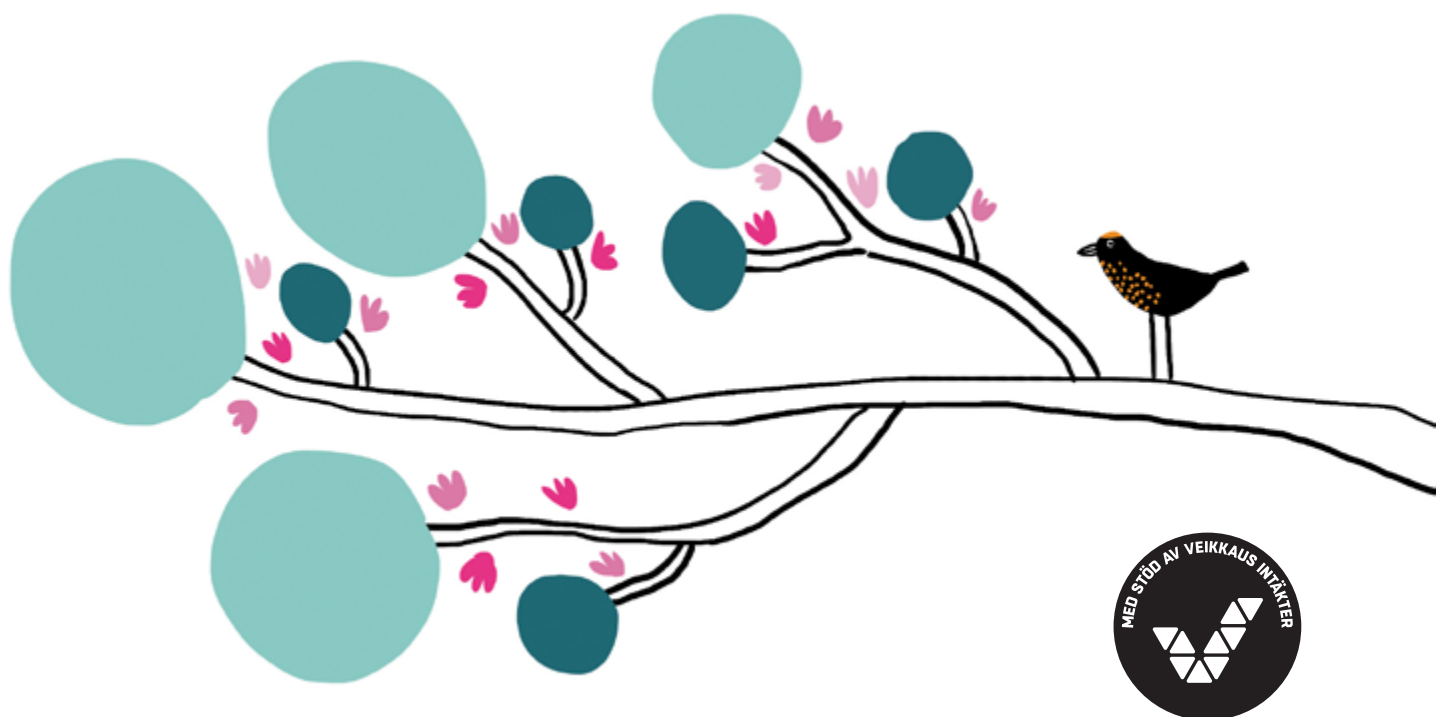

Arbetsboken Pussel för ett gott liv är avsedd som stöd vid planeringen av service särskilt för familjer med barn med funktionsnedsättning.

Pussel samlar ihop familjens tankar om det egna livet, sina behov av hjälp och stöd och hjälper familjen att förbereda sig för att göra upp en serviceplan.

Pussel är också lämpligt för andra familjer som är i behov av olika stödinsatser i sin vardag.

ISBN 978-952-7099-38-4

9 789527 099384

 Kehitysvammaliitto

 FDUV

 Vammaisperheydistys
JAATINEN

VAMLAS
VAMMAISTEN LASTEN JA NUORTEN TUKISÄÄTIÖ SR

